

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОСВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	
Калюжна Т. Г.	145
МЕНТАЛЬНІ РИСИ ХАРАКТЕРУ ЯК БАЗИС СТІЙКОСТІ ОСВІТЯН	
Кін О.М., Жванія Т.В.	149
УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	
Комісова Т.Є., Коваленко Л.П.	152
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛАНДШАФТНЕ РІЗНОМАНІТТЯ» НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ	
Коптєва Т.С.	157
FEATURES MENTALITY AND METHODS OF EDUCATION	
Suzanna Mykolaivna Kots, Vitaliy Pavlovich Kots	161
ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Коченгіна М.В.	169
ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-ПАТРІОТА В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	
Купіна І.О.	176
ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПТИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ У СВІТОГЛЯДНІЙ СИСТЕМІ ІВАНА ПРОКОПЕНКА	
Левченко Н. М.	179
АКТУАЛЬНІСТЬ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ	
Лугова М.С.	186
МУЗИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА КИТАЇ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	
Лі Хайцзюань	191
САМООСВІТА ЯК ЗАПОРУКА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ	
Майстрюк І.С.	194
ІНТЕГРОВАНЕ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НУШ: СВІТОГЛЯДНИЙ І МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ	
Маленко О.О., Муслієнко О.В.	197
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: НОВІ ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	
Малихіна О.Є.	203
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ	
Малярєва А.А.	207

МЕНТАЛЬНІ РИСИ ХАРАКТЕРУ ЯК БАЗИС СТІЙКОСТІ ОСВІТЯН **Кін О.М.**

доктор педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: kin_f@ukr.net

Жванія Т.В.

кандидат психологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: taras.zhvaniia@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6916326>

Трансформація усіх сфер життєдіяльності суспільства відбувається на основі глибокого осмислення історії, культури, національної ідентичності кожного народу. У сучасних умовах форс-мажору і невизначеності, у час військової агресії на території України як ніколи освітяни стали тим потужним базисом збереження стійкості не лише здобувачів різних рівнів освіти, але й дають ресурс такої стійкості в суспільстві, згуртовуючи батьків, колег, однодумців і навіть опонентів.

Зазначимо тут, що традиційно основою стійкості і консолідації суспільства виступає держава з аксіологією історичного поступу, церква, яка є осередком духовності, й освіта – як гарант культуротворення в конкретно історичний час буття народу.

У національних формах ментальності закладено потужні інструменти збереження і відновлення стійкості національної, духовно-моральної, навіть фізичної витривалості людини.

Зокрема, послуговуючись висновками Дорошенка В., Кульчицького О., Фурмана А. [1; 2; 3], розкриємо потенціал ментальних рис особистості українця для вироблення стійкості в практиці організації освітнього процесу.

Так, риса ментальності – анімізм (олюднення всього сущого, ставлення до природи і речей як до одухотворених) – дає підставу для мудрого ставлення до рефлексивної поведінки і діяльності індивідів. Учитель усвідомлює, що людиною

(здобувачем, колегою, будь-яким учасником освітнього процесу) керує універсум архетипу «аніма», «персона», «тінь», «самість». Тому варто дати можливість проявити анімізм, що дозволить відновити необхідні ресурси емоційно-вольової сфери людини.

Ще одна своєрідна ментальна характеристика українського народу – наближеність до землі, осмислення кордонів власності. Праісторичні практики наповнення життєдайною силою: прогулянки полем, милування красою цвітіння рослин, споглядання течії у водоймі, праця на землі.

Сердечність, почуттєві пріоритети у проживанні світу – як ознака ментального характеру українців – так само має потужні ресурси стійкості. Учитель сучасного закладу освіти опікується формуванням у здобувача емоційного інтелекту. Системна рефлексія навчальної взаємодії, щирість і відкритість у спілкуванні педагога і дитини, розуміння сили прояву почуттів дитиною і, відповідно, прогнозування наслідків у досягненні результатів навчання, формування досвіду аудіалізації відчуттів – важливі моменти, які посилюються в умовах дистанційних навчальних взаємодій.

Автохтонність, усамітненість як риса ментальної приналежності українців дає змогу учителеві використати потенціал асинхронного навчального процесу. Ми зараз більше зорієнтовані на розроблення і реалізацію здобувачем освіти індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням об'єктивних зовнішніх і внутрішніх чинників. Учитель може спрямувати прогрес дитини, спираючись на ментально закарбоване прагнення дитини самості, значення самоідентифікації, самовизначення і самореалізації

Естетизація довкілля як унікальна ментальна характеристика українців: уміння бачити красу в усьому, незважаючи на біль, втрати. Ця ментальна риса свідчить про потенціал духовного зростання кожної людини. Уміння бачити, творити красу в різних життєвих обставинах свідчить про стабільність у нашому цивілізаційному поступі. У цьому певним чином увиразнюється соціальний і громадянський альтруїзм, толерування цінностей.

Підсумовуючи, варто зазначити: з-поміж виразно позитивних ментальних

рис є такі, що негативно відображаються на виробленні стійкості емоційного, інтелектуального, фізичного та інших станів людини (залежність від зовнішніх оцінок, надмірна чуттєвість у поведінці, відкритість, песимістичність сприйняття незворотних соціальних процесів, суміжність відчуття громадянськості тощо). Однак ми, освітяни, маємо спрямовувати увагу і сили здобувачів на підтримку і розвиток виразно позитивних рис. Негативні риси мають стати основою системної роботи над собою в кожного з нас.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорошенко В. Українська душа. К.: МП «Фенікс». 1992. С. 113–119.
2. Кульчицький О. Риси характерології українського народу. *Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Перевидання в Україні.* К., 1995. Т. 2. С. 713–714.
3. Історія української культури. Основні риси української ментальності.
URL: <https://uahistory.co/book/ukraine-culture-history-textbook-palm-2013/4.php>
4. Фурман А. Психокультура української ментальності: 3-є наукове видання. Тернопіль: НДІ МЕВО, 2014. 168 с.